

100191

VISSTE DU IKKE?

Når man leser lokalbladene — for norsk rettsvesen høist beskjæmmende — referater fra de første år etter frigjøringen, er der en replikkveksling som stadig går igjen.

Dommeren: Visste Du ikke, at Norge var i krig? (Norske dommere synes i mange tilfelle å ha vært du's med de mere menige landssvikere — hvad dette nu kan komme av.)

Til spørsmålet synes de tiltalte i almindelighet å ha forholdt sig noe uforstående. I sitt hjerte har han sikkert resonnert som så: Når de hadde holdt op å slåss, var der vel ikke mere krig.

Men etter større eller mindre press kunne svarene falle noe forskjellig. Enkelte svarte: Jo, det var vel krig. I dommen het det så prompte: Tiltalte har selv tilstått at han forstod at landet var i krig. Dermed var den sak i orden.

Var tiltalte mere motstandsdyktig og svarte: Nei, landet var ikke i krig, hendte det, at dommeren noe hånlige uttalte: «Ja, Du vet vel det bedre Du enn Kongen og regjeringen.» (Dempet bifall fra tilhørerenkene.)

Rettenns formann kunde — om det er tillatt å si det i all uærbødighet — inkassere en smukk om enn noe billig publikumssuksess.

Hvad det objektive forhold angår, følte dommeren sig trygg. Han hadde under alle forhold riksadvokatens sirkulære med trykkfeilen fra avisen «Finnmarken». Men skulde man kunde anvende straffelovens § 86, hvorpå man uforsiktig nok direkte eller indirekte har bygget praktisk talt hele rettsoppgjøret, måtte man ha tiltaltes subjektive forståelse med. Så opfant man det forløsende begrep «måtte forstå».

Straffelovens § 86 har følgende ordlyd:

«Med hefte i minst 3 år eller med fengsel fra 3 år inntil livstid straffes den, som rettsstridig bærer våben mot Norge, eller som under en krig, hvori Norge deltar, eller med sådan krig for øie yder fienden bistand i råd eller dåd eller svekker Norges eller noen med Norge forbunden stats stridsevne.»

Bl. a. uttrykket «med sådan krig for øie» viser klart, at det er spørsmål om en bevisst handling. Situasjonen må ha stått klart for tiltalte. Han må ha forstått, at krig var forestående eller at der var krig. Var krigen ophørt, bortfaller muligheten av å anvende § 86. Mente tiltalte at krigen var forbi, bortfaller også dens anvendelighet, i de enkelte tilfeller — derav anstrengelser for å få tiltalte til å innrømme, at han forstod, at Norge fortsatt var i krig.

Selv om man ikke er enig i, at krigen for Norges vedkommende ophørte 10. juni 1940, kan man vanskelig påstå, at den almindelige mann skulde forstå dette. Samarbeidet mellom de norske myndigheter — de av alle amerikanske norske myndigheter — var av den art, at de ikke pekte på krig. Det fremgår av de mange dokumenter, som nærværende forfatter tidligere har fremlagt. Det vilde bli enn klarere om myndighetene vilde offentliggjøre de offisielle papirer som de nu sitter på.

Av
Direktør
Lorentz Vogt

Straffelovens § 86 er blitt den store sekkebestemmelse, som man mener kan anvendes i alle tilfelle av «bistand», likegyldig av hvad art denne har vært. Karikaturen blev nådd ved salg av parfyme. Selv om denne velluktende væske kan ha gjort den enkelte tysker mere umotstædig, gjelder dette utvilsomt kun utenfor slagfeltet.

Noen drøftelse av begrepet «bistand» har aldri funnet sted. Men hvad er hensikten med og innholdet av § 86? Vanskeligheten ligger i, at straffelovens forarbeider på dette område er svært innholdsløse. De sier intet. Av straffelovkommisjonens medlemmer er samtlige døde, og den daværende sekretær kan kun bekræfte at lovforberedelsen på dette punkt var lite innngående. Man befant sig den gang i de høist fredelige 1890-årene, og mente at spørsmålet aldri vilde bli praktisk, tross unionskonfliktene. Man må til forståelse av loven lenger tilbake — til kriminalloven av 1842 og dens forarbeider. Den lov var skrevet av menn som hadde oplevet både krig og okkupasjon og visste hvad de talte om.

Straffelovens § 86 er i virkeligheten et kort sammendrag av de mere detaljerte bestemmelser i 8. kapitel av kriminalloven av 1842. Her finnes i premissene en selv-sagt ikke uttømmende, men dog karakteristisk opregning av forskjellige art av bistand. Det heter:

«I §§ 4 og 5 avhandles de forbrydelser, som i krigstid begås i mot staten ved å stå dens fiender bi, uten at dog gjerningsmennene

bærer våben mot staten. Forsåvidt den angjeldende forråder til fienden krigsfolk, landstrekning m. v. eller innlater sig i visse andre foretagender, der i høieste grad er farlige for staten, er forbrydelsen belagt med livsstraff (i dagens sprogbruk dødsstraff); hvormot straffarbeide i første eller annen grad er bestemt for den bistand, der ydes fienden utenfor de tilfeller, som navnlig er anført, såsom han understøtter fienden ved å la sig bruke som speider, ved å hverve eller anskaffe folk til hans tjeneste, ved å skaffe ham krigsformødenheter eller levnedsmidler, ved å åpenbare ham rådslag, eller beslutninger angående krigsmaktens bevegelser, meddele ham tegninger eller beskrivelser over forsvarsverker, havner, inn- eller utløp, eller i forræderisk hensikt huse eller følge fiendens speidere ell. ved falske underretninger bedra rikenes (dette var i unionstiden) krigsmakt eller fremmede tropper, som med dem gjør felles sak.»

Opregningen er selvfølgelig ikke uttømmende. Men alle de nevnte tilfelle omfatter forhold av direkte betydning for krigsoperasjoner og intet annet.

Det er ikke tilfeldig og utover dette går neppe straffelovens § 86's tilsvarende uttrykk «yde bistand i råd og dåd».

Konklusjonen av denne og tidligere artikkel blir:

- 1) Etter 10. juni 1940 var Norge ikke krigsdeltager. For forhold etter den tid kan derfor straffelovens § 86 ikke anvendes.
- 2) Selv om man ikke er enig heri, vil de subjektive betingelser for anvendelse av § 86 som oftest mangle.
- 3) § 86 er kun anvendelig på handlinger som står i forbindelse med krigshandlinger og over innflytelse på disse.

LORENTZ VOGT